

Manifest voor betere seksuele vorming

Seksuele vorming op scholen moet beter. Veel beter. Dat vinden jongeren, docenten, onderwijsorganisaties en expertisecentra. Recente gebeurtenissen rond seksuele grensoverschrijding laten zien hoe belangrijk het is dat jongeren leren elkaars wensen en grenzen te respecteren. Met begrip voor diversiteit en met als uitgangspunt seksueel plezier. Het kabinet is aan zet om betere seksuele vorming mogelijk te maken.

“Door vaker te herhalen en vaker voorlichtingen te geven, wordt het een normalere zaak om er vanaf jongs af aan over te praten.” Louis, 18 jaar

Een mager zesje

Sinds 2012 zijn scholen vanuit de kerndoelen verplicht aandacht te besteden aan seksualiteit, waaronder seksuele diversiteit. Maar scholen zijn vrij om hier zelf invulling aan te geven, waardoor de mate van aandacht voor deze thema's en de inhoud van lessen per school en soms zelfs per docent verschillen.

Complete relationele en seksuele vorming maakt relaties en seksualiteit bespreekbaar, bevordert de seksuele gezondheid, werkt preventief tegen problemen als soa, hiv en seksuele grensoverschrijding en bevordert begrip voor diversiteit.¹ Helaas besteedt nog niet elke school hier structureel aandacht aan.

Jongeren geven aan belangrijke informatie te missen. Ze beoordelen hun lessen seksuele vorming met een 5.8 en willen vaker, uitgebreidere en diverse voorlichting krijgen.² Zij willen naast de biologische aspecten ingaan op de plezierige, sociale en relationele aspecten van seks. En meer aandacht besteden aan seksuele, gender en seksediversiteit, seks in de media, consent en oefenen met het aangeven en herkennen van elkaars wensen en grenzen.³

Naast de inhoud, moet ook de timing van de lessen beter. De verplichting in de kerndoelen om aandacht te besteden aan seksualiteit en diversiteit geldt voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs (onderbouw) en het speciaal onderwijs. Deze verplichting geldt niet voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, terwijl jongeren aangeven ook in de bovenbouw - en op het mbo - behoefte te hebben aan deze lessen.

Ook **docenten en schoolleiding** willen meer aandacht geven aan seksuele vorming, maar zij zijn gebonden aan de beperkte ruimte die vanuit de overheid wordt geboden en hebben hier vaak simpelweg geen tijd voor. De helft van de docenten geeft aan dat hun reguliere biologie-, maatschappijleer-

“Gewoon een fijne sfeer waarin je je comfortabel kan voelen. Dat je niet bang hoeft te zijn voor wie je bent. Dat je gewoon jezelf kan zijn.”

Nikki, 22 jaar

en burgerschapsmethoden niet voldoende aandacht besteden aan relaties en seksualiteit.⁴ Zes op de tien docenten geeft aan daarnaast ontevreden te zijn over de inhoud van deze lessen. Driekwart van de docenten is tevreden over aanvullende lesmethoden en erkende

educatieve interventies op het gebied van relaties en seksualiteit, maar deze worden nog te weinig gebruikt: door vier op de tien docenten.

Al in 2016 concludeert de **Onderwijsinspectie** dat het huidige onderwijsaanbod rondom seksuele vorming versnipperd, weinig doelgericht, docentafhankelijk en niet geborgd is in een doorlopende leerlijn, waardoor niet alle relevante onderwerpen aan bod komen die passen bij de leeftijd en ontwikkeling van kinderen en jongeren.⁵ Ook concludeert de Onderwijsinspectie dat de meeste scholen geen uitgewerkte visie of beleid hebben op bevordering van respectvolle omgang met seksualiteit, weerbaarheid en seksuele diversiteit.

Uit onderzoek onder studenten en startende docenten op **lerarenopleidingen en pabo's** blijkt dat veel opleidingen relaties, seksualiteit, gender en seksuele diversiteit niet of nauwelijks behandelen. Ook zijn deze thema's meestal niet opgenomen in het verplichte curriculum.

Kortom, hoog tijd voor meer structurele aandacht voor seksuele vorming. Zodat alle kinderen en jongeren toegang hebben tot dezelfde belangrijke informatie en zij allemaal de school als een veilige plek ervaren waar zij zichzelf kunnen zijn.

Waarom seksuele vorming?

Seksuele vorming draagt bij aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren en bevordert actief burgerschap, sociale cohesie en een positief, veilig schoolklimaat. Het voorkomt onbedoelde zwangerschappen, abortus, seksuele grensoverschrijding, soa, hiv en LHBTI-negatief gedrag. Seksuele vorming gaat zowel om veilige, prettige en gewenste seks als om het ontdekken wie je bent, zijn wie je wilt zijn, leren hoe je lichaam werkt en omgaan met anderen. Offline en online.

School is dé plek om alle kinderen en jongeren te bereiken, ongeacht hun achtergrond. Door kinderen van jongs af aan kennis, waarden, normen en vaardigheden bij te brengen die passen bij hun leeftijd, zijn ze nu en later beter in staat om positieve relaties aan te gaan, gezonde keuzes te maken en te genieten van seksualiteit.⁶ Dat leidt tot zelfbewuste, seksueel gezonde jongeren die respect hebben voor elkaars wensen en die grenzen, diversiteit en verschillen accepteren.

Kabinet: neem de regie!

Het onderwijsveld kan dit niet alleen. Zij hebben de steun, maar vooral ook regie vanuit het kabinet nodig om te kunnen voldoen aan de wensen van hun leerlingen én de maatschappij. Alleen dan kan een generatie opgroeien die elkaars grenzen en wensen respecteert, en gezonde keuzes maakt. Politiek Den Haag is aan zet. In het Nationaal Actieplan seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2022) benadrukt het kabinet het belang van seksuele vorming. Wat moet er gebeuren?

1 Verbeteren en concretiseren van kerndoelen

De huidige kerndoelen zijn dusdanig breed en summier geformuleerd, dat het voor veel scholen niet duidelijk is wat er van hen wordt verwacht. Om jongeren vanuit een brede aanpak te ondersteunen in een positieve, gezonde relationele en seksuele ontwikkeling is het noodzakelijk om relaties, (online) seksualiteit, seksuele, gender- en seksediversiteit en seksuele weerbaarheid concreet uit te werken in de kerndoelen. Voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs. En om in de kerndoelen te verankeren dat alle scholen een positieve, niet onderhandelbare sociale norm bijbrengen, uitdragen en handhaven volgens welke iedereen wordt geaccepteerd.

2 Opnemen van relaties en seksualiteit in de eindtermen

Seksuele vorming is op dit moment alleen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs verplicht, terwijl de helft van de jongeren pas op of na hun achttiende geslachtsgemeenschap heeft.⁷ Ook in de bovenbouw willen jongeren hierover met elkaar praten, zodat zij in een veilige omgeving van elkaar kunnen leren. We roepen de overheid dan ook op om seksuele vorming, inclusief seksuele, gender- en seksediversiteit, op te nemen in de

eindtermen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Zodat leerlingen gedurende hun hele middelbare school seksuele vorming krijgen. Niet alleen bij biologie, maar ook bij maatschappijleer en burgerschap.

3 Extra impuls voor het mbo

Uit onderzoek blijkt dat studenten op het mbo extra kwetsbaar zijn voor geweld in relaties, onbedoelde zwangerschap, seksuele grensoverschrijding, soa, hiv⁸ en negatieve reacties op hun seksuele identiteit⁹. Structurele seksuele vorming bereidt jongeren niet alleen voor op hun eigen leven en toekomst, maar ook op hun werk als toekomstige professional in bijvoorbeeld het onderwijs of de zorg. Om dit mogelijk te maken is een extra impuls vanuit de overheid essentieel en dienen kennis en vaardigheden op het gebied van relaties en seksualiteit expliciet te worden opgenomen in de burgerschapsopdracht en de kwalificatiestructuur van het mbo.

4 Zet in op effectieve lesmethoden

Met een eenmalige gastles over anticonceptie of een klassikale discussie over seksuele diversiteit ben je er niet. Om daadwerkelijk en duurzaam bij te dragen aan seksueel gezond en respectvol gedrag is het essentieel dat structureel wordt gewerkt aan positieve attitudevorming, (communicatieve) vaardigheden en inclusieve sociale normen. Dit kan het beste door in te zetten op het gebruik van bestaande effectieve en inclusieve lesmethoden binnen een doorlopende leerlijn, te investeren in de vernieuwing en implementatie van deze methoden en seksuele vorming expliciet op te nemen in het schoolplan.

“Bij seksuele voorlichting wordt meer gepraat over eierstokken en over alle praktische zaken. Er wordt geen aandacht gegeven aan: hoe voelt het? Of: Wat vind je fijn? Of: Hoe praat je er met elkaar over?”

Izy, 22 jaar

JA + JA = JA!

5 **Betere instrumenten voor implementatie en toetsing sociale veiligheid**

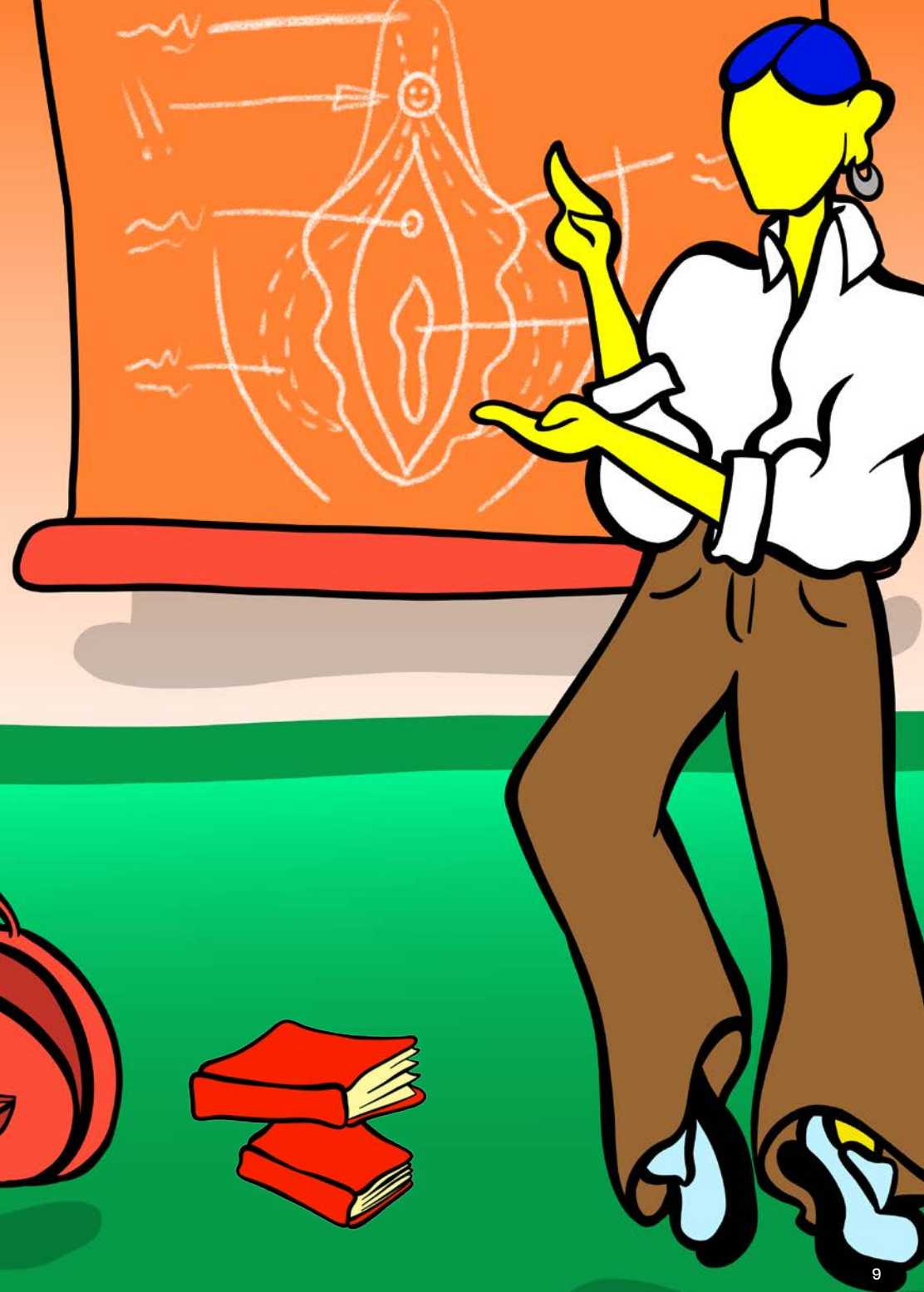
De kwaliteit van de toetsingsinstrumenten voor sociale veiligheid moet worden verbeterd, waarbij vragen over relaties, respectvolle omgang met seksualiteit, weerbaarheid, seksuele, gender- en seksediversiteit, preventie van soa, hiv en onbedoelde zwangerschappen expliciet worden opgenomen. In de huidige opzet is er een te beperkt beeld van de ervaren veiligheid op school, waardoor concreet beleid in de praktijk nog te vaak uitblijft. De inspectie moet hier strenger op toe (kunnen) zien. Daarnaast moeten scholen worden ondersteund in het vormgeven en implementeren van een sociaal veiligheidsbeleid, waarin respectvolle omgang met seksualiteit en diversiteit en een duidelijke positionering van de vertrouwenspersoon bij grensoverschrijdend gedrag en beleidsadvisering worden meegenomen.

6 **Investeren in deskundigheidsbevordering, opleidingen, bij- en nascholing**

Docenten zijn cruciaal voor kwalitatief goed onderwijs, een veilige schoolcultuur en het bevorderen van positief sociaal gedrag. De overheid moet daarom inzetten op deskundigheidsbevordering en pedagogisch leiderschap van leerkrachten. Hierbij moet extra aandacht worden besteed aan pabo's en lerarenopleidingen door thema's als relaties, (online) seksualiteit, weerbaarheid en seksuele, gender- en seksediversiteit in opleidingen te borgen en meer te sturen op competentiegericht onderwijs.

“Wij vinden het belangrijk dat kinderen ervaren dat er allerlei vormen van samenleven bestaan en dat niets gek is en we ergens niet lacherig over hoeven doen. Dat we respect hebben voor keuzes.”

Era Kling, leerkracht groep 1 en 2, vertrouwenspersoon en anti-pestcoördinator KC 't Ven (Rosmalen)

Het manifest wordt gesteund door:

“Ik wil jongeren goed voorbereiden op hun professionele toekomst in de gezondheidszorg, waarbij het extra belangrijk is dat deze groep zelf ook seksuele vorming krijgt omdat zij daar anderen ook weer in moeten kunnen begeleiden.”

Björn Ciggaar, docent Gezondheidszorg MBO College Hilversum

Bronnen

- ¹ Unesco, Why comprehensive sexuality education is important: <https://en.unesco.org/news/why-comprehensive-sexuality-education-important>; RIVM, Wat werkt dossier seksuele gezondheid op school: <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/seksuele-gezondheid/wat-werkt-dossier-seksuele-gezondheid-op-school>
- ² https://seksonderje25e.nl/het_onderzoek
- ³ <https://rutgers.nl/onderzoeken/gewoon-het-taboe-eraf-halen/>
- ⁴ <https://rutgers.nl/onderzoeken/relationale-en-seksuele-vorming-in-het-voortgezet-onderwijs/>
- ⁵ <https://rutgers.nl/nieuws/meer-aandacht-voor-gezonde-relaties-en-seksualiteit-op-lerarenopleiding-en-pabo/>
- ⁶ <https://www.slo.nl/thema/meer/gezonde-leefstijl/doelgroepen-thema/relaties/>
- ⁷ <https://seksonderje25e.nl/samenvatting>
- ⁸ <https://rutgers.international/wp-content/uploads/2021/09/Knowledgefile-CSE.pdf>
- ⁹ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2022/05/17/opvattingen-over-seksuele-en-genderdiversiteit-in-nederland-en-europa-2022>

Manifest voor betere seksuele vorming is een publicatie van Rutgers, expertisecentrum seksualiteit. © Rutgers 2022

Meer informatie vind je op www.seksuelevorming.nl en www.rutgers.nl.

Tekst en redactie: Luc Lauwers, Giulia Giacometti en Marjolein Klaassen-Hulst

Illustraties: Gerdien van Halteren - www.thisis-gary.com

Vormgeving: Robin van Rossum - www.robross.nl